Theo Monkhorst

Het jongetje

De hemel huilde. Niet hartstochtelijk, maar gestaag met lange overvloedige tranen die rechtstandig neerdaalden en plassen vormde voor hun voeten. Het kleine bonte gezelschap dat op weg was naar de witte kapel leek zich niet bewust van het slechte weer, alsof zijn aandacht elders was. Misschien, dacht de oude man in grijze jas die een zwarte paraplu boven zichzelf en de vrouw aan zijn arm ophield, misschien hoort de regen bij dit moment, is het passend, zijn het rouwtranen. Hij wist dat het onzin was, maar het beviel hem wel, hij hield wel van dit soort gedachten. Het gaf een lading aan de plechtigheid die het zonder rituelen moest stellen omdat er geen religie voorhanden was en de eenvoud van die gestage regen hoorde bij degene om wie het vandaag ging. Het was haar wens om in kleine kring begraven te worden en op haar leeftijd betekende dat een handvol kinderen en kleinkinderen. En aangezien niemand tranen liet, waren deze tranen uit de hemel misschien wel passend. Zij had er niet om gevraagd, zij was op hoge

leeftijd pijnloos weggegleden, zoals ze gewenst had. Maar door dit ruisende water op de bladeren van de hoge bomen boven het wandelende gezelschap zou zij waarschijnlijk wel geroerd zijn geweest, hoewel hij het niet meer kon navragen – dacht de grijze man die haar zoon was. Eigenlijk is het wel een mooie dag, dacht hij ook. Zo'n lege dag, een zondag midden in de week. Om hen heen roerde de stad zich, maar op deze begraafplaats leek de tijd even ademloos. Alleen de regen maakt geluid, dacht hij. De bomen staan zwijgend naar ons te kijken en de rijen grijze grafstenen liggen onaangedaan – wachters van de leegte, die alles al zo vaak hebben gezien. Hij betrapte zich erop dat het nogal een sombere gedachte was.

Het viel hem op dat in de wachtkamer van wat met een te wijds woord "de aula" werd genoemd, geen kapstokken waren. Kennelijk werd iedereen geacht zijn jas mee naar binnen te nemen. Het stelde hem teleur, maar hij scheen de enige te zijn, want de anderen legden hun jas zonder na te denken op de achterste stoelen of hielden hem aan.
De blanke houten kist stond aan het eind van de ruimte tussen een paar grote brandende kaarsen en was bedekt met bloemen. Dit was het, dacht hij, een standaard uitvaart. Haar einde. Het vervulde hem met tevredenheid, ook dit paste bij haar soberheid.
Een man in een zwart pak, die bij de begrafenis werd meegeleverd, vroeg iedereen te gaan zitten. Er klonk muziek. Zij had nooit naar zulke

muziek geluisterd, maar zou het zeker mooi hebben gevonden. Omdat het zo hoorde. Het liefst zou zij gewild hebben dat de dames uit het bejaardentehuis dit hadden kunnen zien: haar kinderen, kleinkinderen, de intieme aula, klassieke muziek, bloemen.

De grijze man sprak enkele woorden, vooral over het leven dat zij had geleid, haar grote liefde, zijn vader die zij zolang had moeten missen. Hij merkte dat het hem ontroerde toen hij de herinneringen aan het dappere vrouwtje in zichzelf opriep en dacht hoe zij nu in een witte bloes en blauwe rok stijf naast hem lag – het lijfje dat de oorsprong was van bijna iedereen die nu zo ernstig keek.

Toen hij ging zitten en nieuwe muziek klonk voelde hij dat de hand van zijn vrouw hem zocht. Terwijl zijn zuster daarna over de moeder-dochter-kleindochter relatie sprak, dankbaar met een ondertoon van verongelijktheid zoals alleen dochters dat kunnen, vroeg hij zich af wanneer hij hier zelf zou liggen, statistisch gezien was hij het eerst aan de beurt. Hij dacht aan het kleinkind dat op het punt stond geboren te worden en het jaartal 2006 zou dragen. Een bijna futuristisch jaartal, waarbij het zijne diepe geschiedenis leek. Het was de eerste keer dat hij serieus dacht dood te gaan, tot nu toe was het eerder een romantisch filosofische gedachte, maar nu was de dood concreet. Het zij zo, dacht hij, het is niet anders, maar het vervulde hem toch met een vreemd

weemoedig gevoel. Maar anders dan de weemoed bij het afscheid van iemand, eerder een soort hulpeloosheid of misschien zelfs hopeloosheid.

Hij was zo in gedachten dat hij niet hoorde dat de man in het zwarte pak vroeg om op te staan. De deuren achter de kist waren opengezwaaid en buiten stonden twee rijen zwarte dragers met hoge hoeden in de stromende regen. Toen zijn vrouw hem aanstootte, hij opkeek en het tafereel zag, leek het alsof hij een filmscène zag: een oplichtend grijs doek met zes mannen als zwarte beelden tegen een achtergrond van schitterende regenstralen. Hij stond op met een gevoel dat hij hier niet was, dat dit alles een voorstelling was waar hij niet in thuis hoorde.

Toen verscheen het jongetje.

Een kind van een jaar of vijf, blond haar, een blauw truitje en een lichte korte broek. Het verscheen plotseling uit het niets tussen de twee rijen mannen en lachte geluidloos. De regen had geen invloed op hem, hij werd niet nat. Alsof een hologram in het beeld was geprojecteerd. Anders dan de mannen als beelden was het jongetje levendig, ook hij stond stil maar op een bewegelijke manier, alsof hij zweefde. Zelden had hij zo'n vrolijk jongetje gezien, het lachte hem toe alsof het hem deelgenoot wilde maken van een intense vreugde. Wat wil het jongetje zeggen?, dacht hij en op hetzelfde moment vroeg hij zich af hoe de anderen reageerden op de plotselinge verschijning. Maar niemand

reageerde, alsof ze het kind niet zagen, zelfs niet toen het vrolijk voor de kist uithuppelde in de richting van het graf. Ze keken ernstig en praatten zacht met elkaar. Kennelijk was hij de enige die het jongetje zag. Was het speciaal voor hem gekomen – of voor zijn moeder? En wat wilde het zeggen? Dat doodgaan een vrolijke aangelegenheid is? Dat hij er niet bang voor hoefde te zijn of dat zijn moeder een vrolijke toekomst tegemoet zag? Misschien zijn vader weer tegen zou komen?
Hij geloofde niet in de hemel en nu ook niet, daar kon het jongetje niets aan veranderen. Dus die gedachten zette hij uit zijn hoofd. Maar daarmee had hij de vraag nog niet beantwoord wat het jongetje hier deed, waarom alleen hij het zag en wat het wilde zeggen.
Zijn vrouw wierp een zorgelijke blik op hem, kennelijk verwarde ze zijn zwijgen met verdriet en schoof haar arm door de zijne. Maar hij maakte zich van haar los en tegelijkertijd dook het jongetje naast hem op, vrolijk lachend en klapte in zijn handen van plezier. Hij glimlachte, de vrolijkheid van het knaapje werkte aanstekelijk – en zijn vrouw keek verwonderd naar hem.

Dit is een verontrustende situatie, dacht hij. Voorop zijn dode moeder op de schouders van anonieme dragers, zijn nakomelingen om hem heen, rustig keuvelend, zijn vrouw die zich verongelijkt voelde, en terecht want hij moest haar nu even niet, zijn zuster die diep in gedachten voor hem uit liep, hijzelf en het vreemde jongetje. Iedereen in

zijn eigen wereld, alsof ze niets met elkaar te maken hadden, alsof de dood van de moeder ieder verband had gebroken. En het ergste, hij was nu de pater familias en werd geacht dat verband weer te herstellen – en voor het eerst voelde hij zich oud. Alsof hij een last droeg die eigenlijk te zwaar voor hem was, de last van de rest van zijn leven.

Hij keek naar het jongetje naast hem dat voor het eerst niet lachte. Hij liep, of liever zweefde, nog steeds naast hem maar keek dromerig in de verte. Wist het jongetje wat hij zojuist had gedacht? Was hij daarom zo ernstig? Wat zag hij daar in de verte? De dood? De dood van zijn moeder – of van hem? Het jongetje keek naar hem op en glimlachte geruststellend. Kennelijk was het allemaal niet zo ernstig als hij vreesde. Het vreemde, dacht hij, was dat hij zich liet geruststellen door het vrolijke mannetje en dat hij ook nauwelijks verwonderd was over zijn aanwezigheid. Hoewel hij hem niet kende was zijn aanwezigheid vanzelfsprekend – *alsof hij hem kende, alsof hij vertrouwd met hem was*. Je las wel eens van waanvoorstellingen, mensen die stemmen horen of doden zien, maar daarvan was hier geen sprake, zoveel wist hij zeker. Naarmate hij aan het jongetje wende, groeide er een zekere verstandhouding, bedacht hij. Hij glimlachte naar het jongetje en het lachte terug. Toen maakte hij een plotselinge beweging in de richting van het ventje en zag dat die het grapje begreep en breed lachend opzij sprong.

Zijn vrouw keek hem verwonderd aan. ‘Wat ben je aan het doen?’ Hij lachte en zei: ‘niets, ik struikelde geloof ik’. Het ventje schaterde geluidloos en klapte in zijn handjes, alsof het er plezier in had dat ze samen een geheim deelden. Voor het eerst viel het hem op dat zijn kapsel nogal ouderwets was.Tegenwoordig hadden jongetjes langer haar en zo’n gladde lok schuin over het voorhoofd was een halve eeuw geleden voor het laatst gebruikelijk. Maar ook zijn truitje en korte broek waren niet van deze tijd, dacht hij. Misschien was het jongetje tijdloos, maar eigenlijk deed hij hem denken aan de kinderen op foto’s uit zijn jeugd.

Deze gedachte bood een heel nieuw perspectief. Eerst vroeg hij zich af of hij het jongetje zelf was, maar die gedachte verwierp hij vrijwel onmiddellijk omdat hij donkerbruin haar had gehad, terwijl het jongetje licht blond was. Een broertje kon het niet zijn want die had hij nooit gehad, hij was alleen met zijn zusje opgegroeid. Maar vanwaar dan die verwantschap? Toen hij, om die vraag te beantwoorden weer naar het jongetje keek, dat hem nog steeds toelachte – hij hoefde kennelijk niet te kijken waar hij liep – overviel hem een lichte duizeligheid, zo’n duizeligheid die ontstaat door een overmaat aan onverwerkbare indrukken, zoals mensen die bliksemsnel over een filmdoek bewegen zodat je hun contouren niet meer waarneemt. Hij wankelde even, maar

bleef overeind doordat zijn vrouw opnieuw haar arm door de zijne schoof, waarvoor hij haar deze keer dankbaar was.

Toen hij weer naar het jongetje zocht, bleek die vlak voor hem ruggelings achteruit te bewegen, terwijl hij hem opnieuw geluidloos toelachte. Maar deze keer nam hij iets waar dat hij niet eerder in die lach had herkend, wat er misschien ook niet eerder geweest was: boosaardigheid. Hij lachte niet alleen, hij lachte hem ook uit. Het gaf hem het onheilspellende gevoel dat hij door het ventje werd gemanipuleerd, dat het alles van hem doorzag en misschien nog sterker, dat het hem al die vreemde gedachten bezorgde waardoor hij zelfs duizelig was geworden. De grijze man raakte hierdoor in grote verwarring: boosheid en angst streden met elkaar. Enerzijds begon hij een hekel aan het ventje te krijgen dat hem met zijn gegrijns constant voor de voeten liep en zou hij niets liever doen dan hem uit de weg schoppen, maar tegelijkertijd wist hij dat zoiets niet mogelijk was, dat hij waarschijnlijk dwars door het kind heen zou schoppen, waarbij het enige resultaat een nog schadelijker lachen zou zijn.Terwijl hij nog volop in verwarring was plantte het jochie een nieuwe gedachte in hem – althans hoe zou hij anders aan zo’n absurd en kwaadaardig idee zijn gekomen? Het jongetje was wel degelijk een broertje van hem. Een doodgeboren broertje of een bastaard? Hij keek het ventje aan om een verklaring, maar die hield, met

opgetrokken wenkbrauwen zijn hoofd een beetje scheef alsof hij vragen wilde: ‘wat vind je van het idee?’
Nu hij het kind, dat eindelijk weer eens niet grijnsde, zo bekeek viel het hem op dat hij dezelfde gezichtsvorm had als zijn moeder, een beetje rond met een puntige kin. En ook verder herkende hij wel iets, hoewel het moeilijk was te definiëren. Waarom viel dat hem nu pas op? Of had het ventje nu pas deze gezichtsvorm? Paste hij zich aan aan zijn gedachten? Kwam hij eigenlijk uit zijn hoofd?

Op dit punt in zijn gedachten gekomen overviel hem weer een duizeling, deze keer ernstiger dan de eerste keer, zo ernstig dat hij moest blijven staan om niet te vallen. Zijn vrouw greep hem om zijn middel en één van zijn zoons pakte zijn arm. Ze spraken hem geruststellend toe, waardoor hij zich weer realiseerde waar hij was: op de begrafenis van zijn moeder met zijn hele familie om zich heen. Het regende nog steeds en hij hield nog steeds een zwarte paraplu boven zijn hoofd. Ze waren bijna bij het graf aangekomen of beter gezegd, de dragers waren al bij het graf, hadden de kist laten zakken tot boven de grafkelder en waren doende met het schikken van de bloemen.
‘Laten we doorlopen’, zei hij, en zijn vrouw zei: ‘het is bijna voorbij’.

Den Haag 250406. Copyright © Theo Monkhorst